

Páneurópai Piknik
Sopron 2009

Sólyom László, köztársasági elnök beszéde
2009. augusztus 19., Fertőrákos, Barlangszínház, Európa Koncert

Tisztelt Kancellár Asszony, tisztelt Ünneplő Közönség!

Sajátos szituáció ugyanazon alkalomból, ugyanannak a közönségnek, néhány óra leforgása alatt két beszédet mondani. Mégis mélységesen érzem a különbséget. Délután a helyszínen gyűltünk össze, visszamentünk oda, ahol az áttörés megtörtént, ahol hatszáz keletnémet polgár átélte a szabadulás hihetetlen élményét, szinte sokkját. A Páneurópai Piknik 1989. augusztus 19-én nem az állami protokoll által megrendezett, mesterséges média-esemény volt, mint a szögesdrót utolsó darabjának átvágása június 27-én, hanem a történelem előreláthatatlan fordulata. Hús-vér esemény – amely csak azért nem vált valóban véres eseménnyé, mert a magyar határőr-parancsnoknak helyén volt a szíve és az esze. A találkozás a helyszínnel találkozás volt egykori önmagunkkal is. Az emlékmű avatása mélyen megérintett mindenkit.

Ez a koncert most, néhány órával később, viszont szabályszerű ünnepi megemlékezés a múlttól. Az alkalomra komponált zenemű, a német kórus fellépése, s végül az európaiság és az egyetemesség jegyében felcsendülő IX. szimfónia méltó és ideillő műsor – de ez már nem a közvetlen átélés és az érzelmek alkalma, hanem a hűvösebb történelmi ítélet, az objektív visszatekintés, a kiértékelés. Akár máshol is meg lehetne tartani. Mégis jó, hogy itt van, az egykori áttörés közelében, és hogy ugyanazok a civilek szervezték. Ez a fényes ünnepség igazságot szolgáltat a civil szervezeteknek. Itthon és a nemzetközi médiában rávilágít arra, hogy a rendszerváltásban döntő szerepet játszottak az emberek, az ország népe. Nem a régi rendszer és a formálódó demokratikus ellenzék politikusainak az emberek feje fölötti meg egyezése volt a rendszerváltás, s még kevésbé a reformkommunisták válasza a rendszerük csődjére. Soha annyi nagyszerű és bátor emberrel nem találkoztam, mint 1988-ban és '89-ben, akik megmozdultak, szervezeteket alapítottak, megfogalmazták elképzelésüket a jövő Magyarországról és Európájáról, s olyan – talán naiv, de a maga idején szimbolikus erejű – akciókat szerveztek, mint amilyenek a Páneurópai Pikniket is tervezték.

A civilek dicséretével a legkevésbé sem szeretném kisebbiteni Németh Miklós és kormánya érdemeit a határzár lebontásában, és különösen nem a keletnémet állampolgárok kiengedésében. Hiszen ezt csakis a kormányzati hatalom birtokában, és a kormány rendelkezésére álló külügyi és fegyveres szervekkel lehetett megtenni. S az, hogy megtették, nagy erkölcsi és politikai tett volt.

De a mai évfordulón a rendszerváltás összes szereplőjét együtt kell látnunk. Ezért nagybecsüléssel meg kell emlékeznünk a Magyar Máltai Szeretetszolgálat felbecsülhetetlen segítségéről is a keletnémet polgároknak, fizikai, lelki és politikai téren egyaránt. Ez azonban nem elég. Együtt kell látnunk a keletnémetek kiszabadulását a rendszerváltás egészével. A vasfüggöny lebontása, a 20 évvel ezelőtti áttörés, de még a keletnémetek kiengedése sem vezetett volna önmagában Európa kettéosztottsága megszűnéséhez. Ha a szögesdrót le is omlott, a civilizálttá vált határ két oldalán még két gyökeresen különböző politikai rendszer maradt. Európa egyesüléséhez ennek a különbségnek kellett megszűnnie. Ez a folyamat Magyarországon 1989. augusztus végén már igen előre haladt. Közel volt a Kerekasztal-tárgyalások befejezése; a meg egyezés a többpártrendszerű demokráciáról, a jogállamról, a hamarosan megtartandó szabad választásokról.

1989-ben az események párhuzamosan folytak, előre nem tervezetten kerültek érintkezésbe, és erősítették egymást. Ezen a nyáron Magyarországra nemcsak NDK-s polgárok menekültek. A Romániában élő közel kétmillió magyar kisebbség elviselhetetlen nemzetiségi elnyomásnak volt kitéve, s a Magyarországra menekülők száma áradattá vált. Elképzelhetetlen lett volna, hogy ezeket a magyarokat visszatoloncolják Romániába. Ezért csatlakozott Magyarország a genfi menekültügyi egyezményhez – ez viszont javára vált a keletnémeteknek is. A soproni piknik szervezői nem számoltak az NDK-sok megjelenésével és áttörésével – de nagyon örültek neki. Nem tudták azt sem, hogy Németh Miklós mire készül, és hogy Moszkva reakciójának elmaradása a pikniken történetekre mennyire meggyorsítja a magyar–német megegyezést. Vajon amikor Kohl kancellár bejelentette ezt, gondolt-e már arra, hogy az első téglakiesett a berlini falból; és amikor valóban ledőlt a fal, biztosan lehetett-e számolni Németország újraegyesítésével?

Ma már, visszapillantva, világos az oksági lánc, s benne Magyarország szerepe. Ezért büszkén, és a résztvevőknek nagyrebecsüléssel adózva emlékezünk a történetekre.

Nem lehet eldönteni, vajon véletlen-e, hogy a német egység felé éppen Magyarországon keresztül vezetett az út. Engem mindenesetre rendkívüli meglepődöttséggel tölt el. Bár a politikának és a gazdaságnak megvannak a maguk vastörvényei, két nép között fennálló szimpátia még ezeket is befolyásolja. A Balaton, mint a nyugatnémetek és keletnémetek rendszeres, szabad találkozóhelye évtizedeken keresztül; magyar orvosok, mérnökök, jogászok százainak hosszú ösztöndíjai német egyetemeken és intézetekben a nyolcvanas években, a mindig élénk gazdasági kapcsolatokon kívül olyan viszonyt tanúsítanak, amelybe ez a történet beillik. A rendszerváltás után az utóbbi szellemi kapcsolatok rendkívül gyümölcsözőnek bizonyultak.

Tisztelt Kancellár Asszony, Tisztelt Vendégeink!

Húsz évvel ezelőtt a piknik szervezőit, de az egész országot az Európába való visszatérés vágya hatotta át. A csak néhány órás normális emberi együttlét a szomszéd osztrák települések lakóival, a közös piknik, utópisztikus, szinte szürreális esemény volt: úgy tenni, mintha az Európát a második világháború végétől kettéosztó választóvonal nem is létezne. A demokratikus Magyarország létrejötté, tagságunk az Európai Unióban, azután a schengeni határokon belülré kerülésünk óta már csak rossz emlék a szögesdrót, vagy a procedura a határátkelőkön. E fölötti örömmünket is kifejezi a mai ünnep. Mégis, törekednünk kell arra, hogy az Európai Unión belül a szabadságok másfajta határai se épülhessenek. Az Európai Unió már nem Szén- és Acélközösség, hanem az uniós polgárok szabadságjogait valló értékközösség is. Az Unió nem fordíthatja el fejét, ha valamely tagállamában az emberek anyanyelv-használatát korlátozzák, sőt büntetik. Az Európai Unió sokféle közösségből épül fel. Hivatása, hogy az európai polgárok valamennyi közösségének uniója legyen, nemcsak az államoké, hanem a régiók és az etnikai-nyelvi-kulturális közösségek, vagyis a kulturális nemzetek uniója is.

